

Minulý rok predložila slovenskej čitateľskej verejnosti Renáta Bojničanová, pôsobiaca na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, monografiu nazvanú *Ramonizmus a jeho ohlas v slovenskej literatúre. Ramón Gómez de la Serna a Ivan Horváth*. Táto „malá učebnica“ ramonizmu a jeho prenikania do národných literatúr prináša na pomerne malej ploche hutnú analýzu prienikov diela Ramóna Gómeza de la Serna (1888 – 1963) a slovenskej literatúry reprezentovanej jej výnimočným predstaviteľom Ivanom Horváthom (1904 – 1960). Metódou komparatívnej analýzy Sernovho diela *El doctor inverosímil (Nepravdepodobný doktor)* a Horváthovho zamýšľaného cyklu *Nepravdepodobný advokát* autorka odhaľuje dosiaľ zahalené interakcie medzi tvorbou oboch autorov.

V úvode monografie si Bojničanová kladie niekoľko cieľov: vniesť svetlo do autorskej poetiky a určiť charakteristické prvky štýlu Ramóna Gómeza de la Serna (tzv. ramonizmu); hľadať tieto prvky v diele Ivana Horvátha, zhodnotiť ich výskyt z hľadiska miery a formy; v prípade, že sa jej téza o zásadnom prepojení oboch rukopisov potvrdí, objasniť genézu Horváthovho vzťahu k Sernovmu dielu. Na ňu poukazuje jedna zo vstupných viet Horváthovej poviedky *Zločin neživých vecí*, v ktorej protagonist, alter ego autora, označuje Ramóna Gómeza de la Serna za svojho učiteľa a seba samého za „spojovaciu nádobu“ medzi Sernom a pánom Sequensom, svojím slovenským klientom s francúzskym priezviskom, ktorého autorka interpretuje ako „metaforu slovenskej literatúry, obohatenej o nové poznanie (,hojivá múdrosť“) vďaka sprostredkovateľskej úlohe francúzskej kultúry“ (127). Vymedzeným cieľom zodpovedá i zvolená štruktúra diela. Výskumný zámer je rozložený do štyroch relatívne samostatných a na seba nadväzujúcich kapitol, ktoré

dopĺňa úvod, záver, resumé, výberový prehľad prekladov Sernových diel do francúzštiny (v medzivojnovom období), resp. do iných jazykov (aj v druhej polovici minulého storočia), prehľad prekladov diela *Nepravdepodobný doktor*, rozsiahla bibliografia a menný register.

V stručnej úvodnej kapitole *Ramón Gómez de la Serna a Ivan Horváth v kontexte európskej literatúry 20. storočia* Bojničanová prináša pohľad na všeobecný literárny a kultúrny kontext i afinitu oboch spisovateľov. Zaoberá sa rodinným prostredím, umeleckými začiatkami, približuje ich tvorivé osobnosti a znaky poetiky, pričom zdôrazňuje aj podobne komplikovanú recepciu diela.

Druhá kapitola *Ramón Gómez de la Serna a ramonizmus v kontexte európskych avantgardných hnutí* má charakter výskumu základných prvkov ramonizmu. Je pokusom o jeho definovanie a uceleným slovenským príspevkom do moderných ramonistických štúdií (*estudios ramonianos*), ktorých počiatky siahajú do polovice 50. rokov minulého storočia. Autorka predstavuje Ramóna Gómeza de la Serna ako novátora prózy, predchodcu avantgárd v hispánskej literatúre, tvorcu originálnych mikrožánrov, iniciátora detektívnej literatúry a absurdných literárnych tendencií, modernej humoristickej literatúry, priekopníka rečníckych žánrov, ale aj ako tvorcu gregérií, osobitného druhu hravej metafory, ktorú sám definuje ako „najvýstižnejšie pomenovanie vecí, pokojnú a optimistickú vzburu voči mysleniu, najpoetickejší vtip života“ (23). Ramonizmus potom osciluje medzi evidentným a nepravdepodobným, je obsahovo upriamený na neživé veci, detabuizuje sexualitu, niekedy sa tematicky orientuje na výstrednosť, erotiku, smrť, chorobu, využíva gregérie, nie je vybudovaný na princípe časovej lineárnosti, časové určenie deja býva neurčité (53). Prv než monografistka identifikuje znaky ramonizmu (94),

na širokom priestore, približuje názory iných „ramonistov“ a polemizuje s nimi.

Ťažiskovou je tretia kapitola *Nepravdepodobný doktor medicíny a nepravdepodobný doktor práv*. Vysvetľuje vznik Sernovho románu *Nepravdepodobný doktor* a jeho rozšírenie, predovšetkým však zhŕňa výsledky Bojničanovej úsilia hľadať prvky sčelujúce zbierky inak autonómnych textov a identifikovať ich v podobnej atmosfére nezvyčajnosti i v princípe nepravdepodobnosti, v jednotnom tematickom zameraní, v opakujúcej sa štruktúre príbehov, gregeizácii, ako aj v osobe nepravdepodobného doktora a úlohe vecí, v psychológii a vôli neživých vecí. Po týchto črtách autorka pátrala v „advokátskych“ poviedkach Ivana Horvátha, ktoré hodlal zaradiť pod spoločný názov *Nepravdepodobný advokát*, hoci tak nikdy sám neurobil. Bojničanová analyzuje poviedky pod tento názov zaradené Karolom Rosenbaumom v druhom zväzku *Spisov Ivana Horvátha* z roku 1965, teda *Zločin neživých vecí, Tieň okolo nás, Posledná kauza, Zbytočný návrat, Dom s dvoma amormi, Jeden spravodlivý, Záhrada v daždi, Krásny modrý Dunaj, Rovnica s dvoma neznámymi, Ukradnutý hlas, Starí ľudia, Písané pre Ruth*. Tieto prózy sú, ako uvádza, „okrem ramonistickej nepravdepodobnosti (nezvyčajnosti) opantané aj atmosférou fatality a tragiky“ (138). Ivan Horváth sa „orientoval na typické ramonistické obsesie, ako sú choroba, smrť, zločin, erotika a adaptoval aj ramonistický výdobytok prepojenia literatúry, života a vedy“ (139). Nepravdepodobného advokáta označuje autorka za postavu eticky hlbokú a tragickú. Horváthove poviedky – tvoriace nepochybne (aj podľa Bojničanovej záverov) cyklus – na základe podrobnej argumentácie zoraduje podľa literárneho času spoluurčovaného (najmä) krivkou úspešnosti výkonu advokácie rozprávača-advokáta (odlišne od Karola Rosenbauma, ktorý uprednostnil časové kritérium ich vzniku).

Posledná kapitola *Miesto stretnutia dvoch doktorov práv a umelcov* je úvahou vychádzajúcou z overených faktov o tom, kde a za akých okolností sa Ivan Horváth zoznámil,

resp. mohol zoznámiť s dielom Ramóna Gómeza de la Sernu – práve v roku 1925, teda počas Horváthovho pobytu v Paríži, kde študoval na Vysokej škole politických vied. V tom čase totiž vychádza francúzsky preklad Sernovho *Nepravdepodobného doktora* a jeho vydanie je literárnou udalosťou. Tomuto záveru nasvedčuje i to, že Horváth spomína Sernu aj v jednej zo svojich najkrajších noviel zaľudnených skutočnými osobnosťami *Laco a Bratislava*, ktorá vyšla prvý raz (časopisecky) v roku 1926. Rozbor okolností, za ktorých sa stretol Ivan Horváth s dielom Ramóna Gómeza de la Sernu, je mimoriadne pôsobivý.

Na záver autorka nielenže svoje zistenia sumarizuje, ale poukazuje i na to, že Ivan Horváth „vdaka svojej frankofílii“ sprostredkoval slovenskej kultúre výdobytky francúzskej kultúry, ale aj výdobytky, ktoré sa do nej dostali z iných literatúr, vrátane ramonizmu, ktorý je jedným z najoriginálnejších javov európskej medzivojnovej avantgardnej literatúry. Tento Horváthov prínos (nadviazanie na ramonizmus) je unikátny vo svetovom meradle (141).

Monografia je vybudovaná na dôslednom a detailnom poznaní porovnávaného ako samozrejme predpokladu komparatívnej analýzy. Takto sa akoby mimochodom čitateľa dozvedajú množstvo informácií o oboch spisovateľoch, aby v ich živote a diele mohli nachádzať i vlastné súvislosti. Obaja spisovatelia vzdelaním právnici pochádzali z mestského prostredia, ich otcovia boli advokátmi, v mladosti obaja navštívili Paríž, rovnako ich zaujala francúzska kultúra a obaja otvárali svojim národným literatúram okná do Európy (11). No zatiaľ čo Horváth prakticky advokáciu po viac rokov aj vykonával a v živote sa nepochybne stretával s príbehmi klientov, ktoré nemohli neovplyvniť jeho literárnu tvorbu, Serna krátko po skončení právnických štúdií na právnickú kariéru rezignoval.

Význam monografie však spočíva aj v odhaľovaní doposiaľ neznámych aspektov Horváthovej tvorby. Téma jeho „neživých vecí“ a ostatného súvisiaceho by bez tejto monografie síce zostala pre čitateľov zaují-

mavá, ale nie celkom zrejماً. Až Bojničanovej analýza vyjasnila nepravdepodobnosti Horváthovho advokáta-rozprávača. Autorka jasne formuluje myšlienky a svoje tézy dokazuje spôsobom podobným advokátskemu. Je presvedčivá v záveroch a štýlová na ceste k nim. Hoci hispanistka do recepcie Ivana Horvátha vnáša aj mnoho iných zaujímavých podnetov a užitočných odhalení (napr. objasňuje možnú motiváciu priezvisk Horváthových hrdinov, klientov nepravdepodobného advokáta – Sequensa /96/ či Lazara /100/, Pistoria alebo Místrekovej /102/). V spisovateľových advokátskych poviedkach nachádza zreteľné znaky ramonizmu: vymedzuje ich v atmosfére neobyčajnosti i v jednotiacom princípe nepravdepodobnosti, v tematickom zameraní na choroby, priestupky a zločiny, v prepojení právnej vedy a medicíny (najmä v prózach *Zločin neživých vecí*, *Jeden spravodlivý*, *Rovnica s dvoma neznámymi*), v jednotiacom ľudskom protagonistovi, v úlohe vecí a predmetov (najmä *Zločin neživých vecí*, *Posledná kauza*, *Dom s dvoma amormi*), v zvecňovaní (najmä *Ukradnutý hlas*), v mestskom prostredí či gregerizácii (najmä *Zbytočný návrat*). Robí tak konkrétne a výstižne vo vzťahu k jednotlivým Horváthovým prózám, cituje a rozoberá ich príslušné časti (94 – 114).

Dozaista sa dá súhlasiť s autorkou, že Horváthove poviedky tvoria cyklus zjednotený predovšetkým osobou nepravdepodob-

ného advokáta, rovnako súhlasne možno nazerať na výber próz, ktoré tento cyklus tvoria. Polemizovať však možno s ich zoradením podľa literárneho času (108 – 109), ktorý autorka odôvodňuje okolnosťami svedčiacimi o vnútorných charakteristikách advokáta-rozprávača, ako ich uvádza Horváth. Hoci Bojničanová svoj úsudok podopiera nezvratnými argumentmi, priestor na diskusiu ostáva.

Samozrejme najlepšou metódou, ako si overiť správnosť autorkiných záverov, je prečítať si Sernovho *Nepravdepodobného doktora* a poviedky, ktoré Horváth hodlal zaradiť do svojho *Nepravdepodobného advokáta*. No zatiaľ čo Horváthov text je bežne prístupný, slovenský preklad Sernovho textu k dispozícii doposiaľ nie je, dostupné sú iba jeho preklady do češtiny vo vydaniach z rokov 1926 a 1996 pod (možno nie celkom priliehavým) názvom *Zázračný lekář*, s ktorými sa musí slovenská čitateľská verejnosť predbežne uspokojiť.

Recenzovaná monografia je vedeckým dielom, ktoré je však aj pre bežného laického čitateľa vďaka štýlu a nadhľadu autorky veľmi zrozumiteľné a dobre sa číta. Svojím obsahom sa odporúča do pozornosti nielen tým, ktorí sa slovenskou i európskou literatúrou zaoberajú profesionálne, ale i tým, ktorí ako milovníci beletrie radi pátrajú po ďalších súvislostiach jej vzniku.

PETER KEREČMAN

ŠTEFAN TIMKO (ed.): Česká literatúra a film II.

Nitra: Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF v Nitre, 2015. 136 s. ISBN 978-80-558-0888-8

Výstupom 2. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie *Česká literatúra a film II.* je zborník príspevkov s rovnomenným názvom. Konferencia má už svoje miesto v kalendári podujatí Ústavu stredoeurópskych jazykov a kultúr FSS UKF v Nitre a ústrednou témou tohto ročníka bola reflexia tvorby Bohumila Hrabala pri príležitosti stého výročia jeho narodenia v roku 2014, pričom v zborníku sa jej venujú tri príspevky. Ďalším tematickým

okruhom zborníka sú komparatívne štúdie o konkrétnych filmových adaptáciách literárnych predlôh českých autorov a pohľad na českú kinematografiu a literatúru v kontexte populárnej kultúry.

Úvodný príspevok Petra Kučeru *Symbolotvorný lyrismus próz Bohumila Hrabala jako vzpoura proti mizení věcí a lidí* sa venuje špecifickým vlastnostiam poetiky Bohumila Hrabala. Kučera chápe Hrabalovu tvorbu